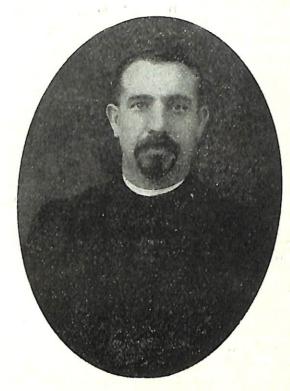
երկիրները՝ ազգաց պատմունիւնն ու լեւ սորվելու Համար։ ԲարեՀամբոյր, Համաւ զուները ուսումնասիրելու Համար։ Մ.յսօր նա կը տիրապետէ և հմուտ է հետեւեայ լեզուներուն՝ ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլիերէն, իտալերէն, լատիներէն, յունա րէն, եբրայերէն, պարսկերէն, արաբերէն. իսկ վերջին տարիներս նաեւ Հայերէնի և ասորերէնի։

Հայագիտունքիւնը այժմ անոր հոգացողութեան և ուսմնասիրութեան գլխաւոր առարկան է։ Եւրոպացի հայագէտներու և մանաւանդ լեզուաբաններու հին և նոր ուսումնասիրութիւններն իրը աղթիւր ու նենալով նա խորապէս ուսումնասիրեց Հայ գրաբար լեզուն և բերականութիւնը, միաժամանակ նաեւ վարժեցաւ կարդալ և խոսիլ անբւբլաչան (ռուսաչան) հանհասն։ Հայերէն և պարսկերէն լեզուներն իրար <u>Տետ Տաժեմատութեան ընելով յայտաբե</u>շ րեց անոնց Հոմանիշ բառերը, յարաբերա. կան ձեւելն ու փոխ ազդեցութիւնները, լեզուական մերձեցունները ևայլն։ Լեզուա բանական այս ուսումնասիրութիւններէն զատ, Հայր Ռիկտերը վերին աստիճանի աչալըջունեամբ և մանրակրկիտ կերպով ուսումնասիրած է նախաջբիստոնէական Հայաստանի և Հայութեան պատմութեիւնը Հիթեթեներէն, խալտերէն սկսեալ։ Այս խիստ կարեւոր աշխատանըներուն համար իբրեւ աղբիւր ունեցած է բեւեռագրական և վանհան արձանագրութիւնները ինչպէս Նահւ ամէն տեսակ գիտական հրատարա֊ կունքիւնները, յատկապես Յովսեփ Վրդ. Սանտալձեանի հոյակապ Հատորը՝ (տպ․ վ ենետիկ, 11. Ղազար) Հայաստանի բեւեռագիրներուն մասին։ Հայր Ուիկտերը ծանօք է մեր ոսկեղարեան մատենագրու նի Պատմահայր Մովսէս խորհնացիին հանդեպ:

Թաւրիզի մէջ, տարի մ'առաջ պատիւր ունեցայ ծանօթեանալու անոր հետ և ժաշ մանակ մըն ալ օգնեցի իրեն Հայերէն

կրելի անձ մըն է, որ իւր գիտական խոր պատրաստունեհամբ յարգանքի և պատկառանրի զգացումը կը ներշնչէ մարդուս։ Մարողջ օրը իւր առանձնասենեակին մեջ նստած՝ խորասուզուած է գիտական աշխատանըներու, գիրքերու կոյտերու և Հնագոյն պատմութեան լեզուաբանութեան մը-

չայր Ռիկաէր

շուշապատ հորիզոններուն մէջ: Xhom w. միս մ'առաջ Թաւրիզէն անցաւ Ուրմի, ասորերէն լեզուն տեղւոյն մէջ ուսումնա սիրելու համար։ Գարնան մտադրութիւն ունի անցնելու պատմական Ասորեստան, Միջագետը և Սուրիա՝ դիտելու Համար պատմական վայրերը։ Մեծ ցանկութիւն ունի անցնելու վան քաղաքը տեղւոյն բեւեռագիր արձանագրութիւններն ու պատ մավայրերը տեսնելու նպատակով։

2. Ամերեսն

ՀԱՑ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ղեւոնդ վ. Տայեան, ամսոյս 1ին, Հռոմի մէջ հայ եկեղեցական երգի և յատկապէս Այելուիաի չուրջ գեղեցիկ ճառախօսութիւն մ'ըրաւ, երա ժըչտական և ծիսագիտական ծանօԹուԹիւններու <mark>հետ տալով նմոյչներ մեր անզուգական երգերէն։</mark>

ԱՏա Թէ ի՞նչ կը գրէ «Osservatore Romano» оրшզիրը, «Քանանայապետական բարձրագոյն վարժարան սրբազան հրաժշտուրեան» վերնա. գրին տակ.

«Անցեալ կիրակի, ֆետր. 1ին, տեղի ունեցաւ կանուխէն գեկուցուած ճառախօսութիւնը Հայր <u>Ղեւոնդ Տայեան վ ենետկոյ ՄխիԹարեանին՝ Ալե</u> լուիա երգի մասին՝ Հայ Եկեղեցւոյ մէջ։

Ճառախօսը ներկայացուեցաւ Վարժարանին տեսուչ Աբբայ ՖերրեԹԹիի կողմէն որ խօսեցաւ Հ․ Ղ․ Տայեանի երաժշտական ուսուննասիրու | Շեանց և արեւելեան ծէսերու երգին ուսման զար Թումի մասին, և ինւթզինթն երջանիկ համա րեց որ քաջալեր կը հանդիսանար ներկայ փոր֊ գով եաջարայապետակար վանգանարի ոնեա զան երաժչտունեան մեծ դահլիճին մէջ, որ իր նախկին սաներուն մէջ ունեցեր էր նչանաւոր ճառախօսը։ Ասի ժամէ մ'աւելի հետաքրքրեց իր ունկնդիրները։

8ետ ակնարկելու աւանդական ամէնէն օրբաշ զան երգին, այելուիաին, և անոր տարբեր գորգագութեան, Ռևբւբնբար ը Ռևբւդաբար Բիբմբ⁻ ղեցւոյ մէջ, անցաւ մի առ մի տեսնելու պատա. լույն ի ջայկակար ունամար գաղբենաև երգերուն ցանկը միջանկեալ տալով մեղեդինե իու նաքոյչներ մը ըստ հին աւանդութեան որ նախանձախնդրուԹեամբ պահուած է վենետկոյ Ս. Ղազարու նշանաւոր մենաստանին մէջ, ուր <u>Մխիթար Աբբահայր փոխադրեց պատառիկ մը</u> կանողիկէ Հայաստանին որ միացած է Պետրոսի Monnhin:

Ճառախօսը ինք եղանակեց այդ նմոյչները ամենանրբին արուեստով մը, և կրօնական այն. պիսի ճոխ ու զեղուն զգացումով որ կրօնական արարողութեան մը ներկայ ըլլալու պատրանքն ունեցանը։ Ցուզումի սարսուռ մը հանեց մեր մէջ Ուաժ ունեանի անը Մենսշիտ բնժն, ժոն գառախօսը որակեց տարաբախտ Հայ ազգին մահ ուտը ճայքբնժն։

Այս ամենահետաքրքրական ճառախօսուԹեան ներկայ էին Գերպ. Գոյունեան և Գերպ. Նազլեան արջեպիսկոպոսները, Գերյ. Տէր Աբրահա. դբար, չան ինգևարանի դիւո աւռաւնիչրբևաւը բ

աչակերտներուն հետ, վեր. Հ. Տ. Տէր - կիւլեան՝ ընդհանուր գործակալ (Ս. Գահին առջեւ) Մխի-*Թարեանց ուրիչ* հայրերու և ուսանողներու հետ, Ilpud Պէյ, և ուրիչներ Հռոմի հայ գա₋ ղունեն. Գերյ. Ռեֆիչե, Ծաբրարելլա, Քորտէյրոյ, գրինչիսիի, Ուկոլինի, ՍժանկէԹժի, <u> Բենեդիկտեան կարգին Ընդհանուր Աբբան, Աբբ.</u> Ամելլի, Աբբ. Լուկանոյ, կոմս և կոմսուհի Քափէլլոյ, խատլիոյ Մևճուրինէր, Թաժուջիիր ևըթերակաց կոմս Սէսէյլ, հրամ. կորինի, հրամ. Լանտուչչի, ճարտարագէտ Քաուչչի, ինչպէս նաև ուսուցիչներ և աչակերտներ Սրբազան երաժըչտութեան վարժարանին, վատիկանեան կղերա վարժարանին , ՈլիւեԹեաններու ուսանողարա, նին և ուրիչ չատ անձնաւորութիւններ, որ հուսկ երկար ծափերով դրուատեցին արժանապատիւ երգաբանն ու երգիչը»։ —

Պիտի դիտենը որ ակնարկուած «լևյէլուիա»ն «Մանու դատևա»ն է. բայց կը սխալի յօդուա. ծագիրը, վասն գի ձառախօսը գայն կոչեց Marcia funebre della Chiesa Armena = முயரிய նական քայլերգ Հայ Եկեղեցւոյ, և ոչ Թէ բրչուսու հայ ազգին, իբր հրապարակային քայլերգ, ինչպէս Շոփէնինը։

Ցարգելի Հայրը իր ճառախօսութիւնը փակեց ուղղակի Աւագ ուրբաթի մեր Հ. Օգոստինոսի பீக்∂ «[ாரம வாய்புடு் »ாயு:

Մեր լիասիրա խնդակցուԹիւնը երգաբան *յար*∠ գելի հօր, որ այնքան փառքով ներկայացուց հայ եկեղեց. երգի շնորհալի գեղն ու արուեստը՝ զմայլանքի առարկայ ընելով զայն ընդե. եկե ղեցական երգի մասնագէտներու։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

կիրակի 8 фետր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մուրատեան վարժարանի տեսուչ վեր. Հայր Սահակ Վրդ. Տէր-Մովսէսեան խիստ չահեկան բանախօսութիւն մը կատարեց հաստատութեան դահլիճին մէջ, նիւթ ունենալով «Վարդանանց պատերազմի պատմական նչանակունիւնը»։

Սրահը լեցուած էր 200է աւելի երկսեռ բազ₋ մութեամբ մը։ Ներկաներուն մէջ կը նչմարուէին գեր. Վոամչապուհ Սրբազան, Վեր. Հ. Թէոդոր վ. Սիրունեան, Պ. խանզատեան և ուրիչ երե. ւելի անձնաւորութիւններ։

պատմունեան:

դեր. Հ. Սահակ մ րր. իր բանախօսունեան
սկիզբն յիչելով մարդանանական պատերազմի զոյգ
աղափարական մեկ դրուագը մեր ազգային
աղբիւրները՝ Եղիչէ և փարպեցի, ակնարկունիւն
աղբիւրները՝ Եղիչէ և փարպեցի՝ ակնարկունիւն
են մերար հետ անանանան հունեն կասկած հետ անան
աղբիւրները՝ Եղիչէ և փարպեցի՝ ակնարան հետ անոնց
հանարկել մարտասանան ըլլալու յաւակնու
հետ և հետե
հետ իր արտասանան մեր ուսերիւնը և հետե
հետ իր արտասանան մեր արտարարին
արտանունենան մեր արտարան մեր ազգային

արերու ըն Թացքին ուհանագ ջնդահասենի անթեր։

Որականը փանանի ընթության անթանագ ջնդահասըն իւրու այր անդիջե անրակարության վարձագ է առաղափուր անակության անրկան անրկան

իբը հմուտ պատմաբան և պերճախօս՝ Վեր. Հ. Սահակ վ. հուսկ յետոյ վերլուծեց վարդա. նանց չրջանին նախորդ պատմական գլխաւոր անցքերը՝ որոնց բնական և անմիջական հետե ւանք գտաւ Աւարայրի ճակատամարտը Տղմուտի ափերուն, ճակատամարտ՝ որ վճռական պիտի ըլլար Հայութեան ապագայ գոյութեան նկատ ւնամբ։ Ցարգելի բանախօսը դուրս հանեց քա վաճարոր այր նրմանգար գևաժինն, ոն ինօրա^ կան խնդիրներու դիմակին տակ ||ասանեանները սկսան հետապնդել Հայաստանի մէջ Արչակու նեաց կործանումէն վերջ։ Մրցակից Բիւզան. դական կայսրուԹեան, ||ասանեանները ի զուր <u> ջանացին սակայն իրենց իչխանութիւնը արմա</u>֊ տացրնել Հայաստանի մէջ։ Հայր քրիստոները. թեան դարձով կերպով մր աւելի եւս չաղկա. պուած իր Արեւմուտքի ցեղակիցներուն հետ, երբեք պիտի չհանդուրժէր ասիական բռնապե տու Թեան մը. հոտկէ Վարդանանց պատերազմը՝ ուր բովանդակ ՀայուԹիւնը մարննացած Վարդանի և Դեւոնդ երէցի լուսաւոր անձնաւորութեանց մէջ, անհաւասար կռիւ մր պիտի մղէր ի խնդիր խորձի և հայրենիրի ազատութեան. Տոտկէ՝ նաեւ յաջորդ զոյգ ապստամբութիւնները վահան և վարդան Գ. Մամիկոնեաններու ղեկավարութեամբ և որոնք տուին հայուն իբր ուշ հայր աժժ տանբնու ինտւուրճն, տսաւբն իաղ նուազ քաղաքակիրի ցեղերու ամբոխի մը մէջ։ <u> Բաղդատելով հայութեան ներկայ գոյավիճակը</u>

Վարդանանց չրջանին հետ, Վեր. Հ. Սահակ Վ. երկու կարելի ճամբայ ընդգծեց. կա՛մ պայքարիլ և հաւտտալ մեր ազգային գոյուժեան՝ նման Արարայրի հերոսներուն, և կամ հետեւիլ Վասաակի քաղաքականուժեան՝ ձուլուելով միանգամ ընդմիչտ հիւրընկալ ազգերու մէջ և ուրանալով մեր լեզուն, մեր բարքերն ու մեր նուիրական աւանդուժիւնները։

Հոս՝ Վեր. Հ. Սահակ Վ.ի խօսքերը ընդժիշ ջուեցան սակայն ներկաներու «Հայ կ'ուզենք անալ, հայ կ'ուզենք ապրիլ» խանդավառ աղաղակներէն։ Եւ յարգելի բանախօսը վերջացընելէ տուսջ իր ճառը, միացուց իր ձայնը ներկաներու ձայնին յորդորելով զիրենք սրտապնդուիլ Վարդանանց սուրբ յիչատակով, մինչեւ լուսավառ Արջալոյսը Ցեղին Ցարութեան։

Բարիզ

8. Տոպանեան

* * *

ի ՊԱՏԻՒ ՓՐՈՖ․ 3․ ՊԱՐՏԻԶԵԱՆԻ

Պ. 8. Պարտիզևանի ռշառշցչապետութիշնը չնորհաւորելու համար տեղւոյս հայ գաղունել, նախաձեռնունեամբ մեր նախկին սան՝ ճարտարապետ Պ. Պապիկեանի, ընտանեկան, մտերիմ ու խանդավառ ցոյց մ'ըրաւ յարգելի ֆրոֆ. ին, Մ. Ռ. Վարժարանի նատերասրահին մէջ։

Թէպէտ տօնելիին չափազանց համեստուԹիւնը զինքը բացակայ կը պահէր, սակայն հաւասա րապէս սիրալիր և մեծ էր հանդէսը։

Հ. Վարդան վ. Հացունի, նախ չեչտեց ամե նամեծ յաղժանակը զոր Ուսուցչապետը իր այդ տիտղոսով կը տաներ օտար երկրի մէջ, այնայիսի չրջանի և միննոլորտի մը մէջ որ ազգա սիրութենկ աւելի այլամերժ ազգամոլութիւն կը բուրէ աչխարհիս ամէն կողմը. յաղԹանակ մր՝ պտուղ անխոնջ և բուռն ջանքերու. պատիւ իր անձին և ամբողջ Հայութեան։ Այնուհետեւ ան ցաւ հիւսել գեղեցիկ և գիւտաւոր նմանուԹիւն, ներով անոր կեանքը, հայութիւնը համեմատե լով գերուած հրէուԹեան որուն տառապող որդդւոց զոհերը Թաղելու անձնուէր ու ազգասէր Տոբիթը կը դառնար ֆրոֆ. Ց. Պարտիզեան, մանաւանդ Թէ գերազանց ու լաւագոյն պաչտօ_֊ նով մը, քանի որ ոչ Թէ դիակներ Թաղելով, այլ իր արուեստին հմայքով ու հրաշքով մահէն ու գերեզմանէն ետ կեցնել էր իր պաչտօնը, զոր ըրած իսկ էր՝ վերստին կեանքի կոչելով ներկա *ներէ*ն վ․ Հ․ գ*աբրիէլ* վ․ Նահապետեան Ուխ տիս Ընդեն. ԱԹոռակալը։ Չկար ազգային մը որ

ասոի Հաղան նոււաց, «Ընչբնաւ եանի ասրբն»։ դայանրբն ջաստխօրիր քաւտժսվը ժովբուսն՝ ենկոարսն ոինանին խրազծրբեն վայբնաց չննքան։ Ի՞ արսն ոինանին խրազծրբեն վայբնաց չննքան։ Ի՞

Երախտապարտ ու ոգելից չեչտով խօսեցաւ ապա վ. Հ. Գաբրիէլ վ. Նահապետեան, վեր հանելով Ուսուցչապետին մէջ տիպար աշակերտը, դպրոցին ու համալսարանին մէջ. ինչպէս իր գործունեայ կեանքով, հայու յատուկ տու կուն, յարատեւ աշխատուԹեամբն էր որ ձեռը կը ձգէր մեծ տիտղոսը, համալսարանի բեմը։

Մինչ ընդժիչուքներուն Վարժարանի աշակերտները ազգային խմբերգներ երգեցին, հրասերտները ազգային վրայ Օրիորդ Մարի Պոսիրուեցաւ դաչնակին վրայ Օրիորդ Մարի Պոսիրուեցաւ դաչնակին վրայ Օրիորդ Մարի Վայեալ դաչնակահար՝ որ քանի մը ամօէն պիտի վկայուի հրոֆեսորուհի. զմայլելի կտորներ նուագեց Bach-Busoniէն՝ Chaconne, Tagliapietraէն «Քրիստոսի հրաչքը Գեննեսարենի լճին վրայ» և նիւ 21 Studio, Սպենդիարեանի «Berceuse»ը՝ և Liadowի «Une tabatière à musique». այս դժուարին և նուրբ կտորներուն մէջ օրիորդը այնպիսի ճարտարունիւն, ազնուունիւն և հմայք ցոյց տուաւ որուն՝ բուն խանդավառունիւն և երկար ծափեր եղան արժանաւոր դրուստիը։

անուբոասվ – դբև ան վերկրակի Հրոևչաւսևու ունուր ը ժեմենիկ րուբերը չբա – ժետոբմարի անուբոասվ – դբև ան վերկրակի չրոևչաւսևու հեր աժրիւ աժժայիրրբերու որևանին դամարարն հեր օտարի ընտը ան

*

ՍՈՒՐԲ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՑԻՇԱՏԱԿԸ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ընտանեկան մտերիմ հանդէսէն վերջ, որ տեղի ունեցաւ Ս․ Վարդանանց օրը ի պատիւ տեսչին՝ Հ․ Վարդան վ․ Հացունիի, և ուսումնապետին՝

 Հ. Վահան Ցովհաննէսեանի, ազնիւ և սրբազան մտածութեամբ Տեսչութիւնը ազգայիններու առ չեւ ալ փառաբանեց Ս. Վարդանանց անմահ և բիւր անգամ նուիրական յիչատակը գրականերաժչտական յատուկ հանդիսաւորութեամբ։

Ներկայ էր ամբողջ Հայ գաղութը և Վանջիս հայրերն և աչակերտութիւնը. յոտընկայս ուն կընդրեցինք Ալիչանեան «Բամ փորոտան»ը։

Հանդէսը բացաւ Վարժարանին Տեսուչ Հայր Վարդան վարդապետ Հացունի ներբողականով մը. յստակ, գեղեցիկ և օծուն չեչտով հիւսեց գովքը մեր Ս. Կրօնքին և Հայրենիքի նահատակ ներուն, պարզելով Թէ անոնց սիրոյն և արիւչ նին կը պարտինք մեր ամբողջ էուԹիւնը։

աստուածաչունչ ճառերն էր որ կ'երկրորդէր։

Ցաջորդեցին աչակերտութեան կողմէն արձակ և ոտանաւոր սիրախառն , սրտայոյզ ընԹերցում֊ ներ, ինչպէս և գեղեցիկ արտասանութիւններ Ալիչանի, Տէր Սահակեանի, և Հ. վ. Ցովհան. ներբարի Ֆեևևասրուացրբիքը։ Ջիչարկեան արոյշ ը շնորհալի հայկական խմբերգներ երգեցին աչաշ կերտները՝ կանաչեպնէն, Ա. ՊարԹեւեանէն, կոշ միտաս Վ.էն. ջութակներու, սրինգի հովուական շունչը միացուցած դաշնակին հետ՝ հանդիսա կաններուն լսեցուցին համեստ համերգներ՝ Ն. Տիգրանեանէ, բարխուդարեանէ, Հէքիմեանէ եւն. աւարտը՝ կոմիտաս Վ.ի եղանակած «Տէր, կեցո դու զհայս»ով։ Չենք մոռնար յիչել աչակերտու ուսումոտներնեն «Լուսամեիշև» անգարի ձրա> Տատուխեան՝ գրական և գեղարուեստական աշ խատունեան յաջող փորձերով։

րենութիր ու Հայրբրիքիր, բեհբե էի դբորիե։

որես իր որեսբայութ ուրբում ձեմ պե, ջարմեր իր

որես իր իրարմավասբեսվ աշակբայութիւրը դար

որես իրարմավասբես այանքար արձար արանար հանաարար

որես իրարմավասբես այանար արանար արանար

Ուիսաիս Ժբև՝ Մենաչայեր նուր բեր էի դբորկեր

Ուիսաիս Ժբև՝ Մենաչայեր նուր բեր էի դբորկեր

Ուիսաիս Ժբև՝ Մենաչայեր նուր բեր էի դբորկեր

Ուիսաիս Ժբև՝ Մենաչայեր նուր բերբ էի դբորկեր

Ուիսաիս Ժբև՝ Մենաչայեր նուր բերբեր

Ուիսաիս Ժբև՝ Մենաչայեր

Դիրայր Եղիազարեան, կ. Շարաֆեան, Վար-Ֆիրայր Եղիազարեան, կ. Շարաֆեան, Վար-